
en domineren religieuzen in katholieke scholen, die geheel uit eigen middelen werden gefinancierd. De brief van de bisschoppen van 22 juli 1868 aan de hun toevertrouwde gelovigen, in het vervolg het Mandement over het onderwijs genoemd, was feitelijk een initiatief van Mgr. Zwijsen, die op de dag van de verzending zijn functie als aartsbisschop van Utrecht had overgedragen aan A.I. Schaepman. Op zijn aanwijzing had frater Maria Bernardinus Ghijben de kernpunten van zijn opvattingen over katholiek onderwijs uitgewerkt om de katholieke ouders op te wekken hun kinderen niet meer naar openbare scholen te sturen, maar alleen nog naar katholieke scholen. Voorts werd in het Mandement sterk de nadruk gelegd op de invloed van een bekwaam onderwijzer, die onder toezicht van de Katholieke Kerk werkt:

Om een echt katholiek onderwijs, in zoo ver het bestaat, te benuttigen, in zoo ver het nog ontbreekt, te helpen tot stand brengen en bevorderen [...] De Kerk wil, dat de jeugd in wetenschappen onderwezen worde; maar zij eischt tevens, dat dit onderwijs in alle opzichten katholiek en godsdienstig zij.... Ja, in de scholen, tot welke de kinderen van alle volksklassen toegang hebben, moet het godsdienstig onderrigt, gelijk onze H. Vader, Paus Pius IX leert, een zoo voorname plaats in de opvoeding innemen, en zo zeer alles beheerschen, dat, in vergelijking daarvan, de overige kundigheden, die er aan de jeugd worden medegedeeld, als bijzaken voorkomen [...]

De afwisseling, die hij in zijne godsdienstige of ongodsdienstige lessen weet te brengen, door ze nu eens bij het leesonderrigt, dan bij het verhalen eener geschiedenis, dan bij eenige andere leeroefening te pas te brengen; dit alles werkt mede om hem het inprenten van goede of kwade beginselen in de harten der kinderen gemakkelijk te maken... Zij straalt in alles door: in de leerboeken zijn, zoo veel mogelijk, met beleid de groote waarheden des Geloofs, de zedeleer van het Evangelie, lessen van katholieke godsvrucht ingevlochten; de onderwijzer zelf weet deze te gelegener tijd en plaats in onderscheidene oefeningen in te weven... Het spreekt van zelf, dat in eene zaak van zoo hoog godsdienstig belang, het toezigt der kerkelijke Overheid op zoodanige school niet ontbreekt, die tevens door raad en voorlichting, door werkzame hulp de taak des onderwijzers zal verligten.²¹

In de slotparagraaf stellen de bisschoppen dat een katholiek kind noodzakelijk een katholieke opvoeding moet ontvangen en een van de gewone hulpmiddelen daartoe is de katholieke school. In

²¹ Mandement van de bisschoppen (1868), 4-8.